

Γ. Ρίτσου «Ο τόπος μας»

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ για το σπίτι

1. Παρατηρήστε στο ποίημα του Γ. Σεφέρη την απόδοση του «τόπου» του. Μπορείτε να εντοπίσετε σημεία στα οποία τα δύο ποιήματα συνομιλούν;

Μυθιστόρημα, Γ'

Ο τόπος μας είναι κλειστός, όλο βουνά
που έχουν σκεπή το χαμηλό ουρανό μέρα και νύχτα.
Δεν έχουμε ποτάμια, δεν έχουμε πηγάδια δεν έχουμε πηγές,
μονάχα λίγες στέρνες, άδειες κι αυτές, που ηχούν και που
τις προσκυνούμε.
Ήχος στεκάμενος κούφιος, ίδιος με τη μοναξιά μας
ίδιος με την αγάπη μας, ίδιος με τα σώματά μας.
Μας φαίνεται παράξενο που κάποτε μπορέσαμε να χτίσουμε
τα σπίτια τα καλύβια και τις στάνες μας.
Κι οι γάμοι μας, τα δροσερά στεφάνια και τα δάχτυλα
γίνονται αινίγματα ανεξήγητα για την ψυχή μας.
Πώς γεννηθήκαν πώς δυναμώσανε τα παιδιά μας;

Ο τόπος μας είναι κλειστός. Τον κλείνουν
οι δυο μαύρες Συμπληγάδες. Στα λιμάνια
την Κυριακή σαν κατεβούμε ν' ανασάνουμε
βλέπουμε να φωτίζονται στο ηλιόγεμα
σπασμένα ξύλα από ταξίδια που δεν τέλειωσαν
σώματα που δεν ξέρουν πια πως ν' αγαπήσουν.

2. Στο ποίημα **Ρωμοσύνη (Ενότητα Ι)** του Γ. Ρίτσου (σ. 234 του σχολικού βιβλίου), να επισημάνετε γνωρίσματα της ποίησης του Ρίτσου, εστιάζοντας το ενδιαφέρον σας στον εντοπισμό χαρακτηριστικών υπερρεαλιστικών εικόνων.

3. Να μελετήσετε τη φράση «κάθε νύχτα... στα δέντρα». Γιατί αυτή η έκφραση μπορεί να θεωρηθεί υπερρεαλιστική;
4. Συντάξτε ένα κείμενο (email, επιστολή) δύο παραγράφων με αποδέκτη έναν φίλο σας ο οποίος αμφισβητεί την αξία της ενεργούς παρουσίας της παράδοσης στις ημέρες μας, στο οποίο με επιχειρήματα θα υποστηρίζετε την αντίθετη άποψη.
5. Συνεχίστε ποιητικά τους δύο τελευταίους στίχους του ποιήματος του Ρίτσου. Δηλαδή, προωθήστε την ιστορία. (Στην τάξη, να είστε σε θέση να ερμηνεύσετε την πορεία που ακολουθήσατε είτε αυτή ήταν προσχεδιασμένη είτε προέκυψε αυθόρμητα).
6. Συντάξτε ένα ποίημα κατ' αναλογία τού ποιήματος του Ρίτσου: Φανταστείτε τον εαυτό σας να στέκεται και, παρατηρώντας τη σημερινή Ελλάδα, τον τόπο σας, να οδηγείται σε μία σειρά στοχασμών. (Προσπαθήστε να αξιοποιήσετε κάποια από τα γνωρίσματα της νεότερης ποίησης).
7. «*Το μοιρολόγι τής φώκιας*» τού Α. Παπαδιαμάντη (σ. 68) μπορεί να χαρακτηριστεί αφηγηματικό κείμενο με ποιητικό χρώμα. Ποια είναι τα κοινά στοιχεία λυρισμού ανάμεσα στο κείμενο αυτό και στο ποίημα του Ρίτσου; Σκεφτείτε με ποιους τρόπους μπορεί ένα αφηγηματικό κείμενο να αποκτήσει χαρακτήρα ποιητικό χωρίς απαραίτητα να έχει τη μορφή ενός κλασικού ποιήματος;
8. «*ΚΑΙ ΣΟΥ ΦΑΙΝΕΤΑΙ πως θα την αγγίζεις με το χέρι, σαν να βγαίνει από τη γη που καπνίζει παρακάτω, παντού, γύρω γύρω απ' τα κλειστά βουνά, από το Ανιόνε μέχρι το Μοτζιμπέλο με τη χιονισμένη κορφή — ακίνητη στην πεδιάδα, σαν τον καύσωνα το βαρύ του Ιουλίου. Εκεί γεννιέται κι εκεί πεθαίνει ο μαύρος ήλιος και το χλομό φεγγάρι και η Πουντάρα είναι σαν να πλέει μέσα σε μια θάλασσα που αχνίζει και μαζί αχνίζουν τα πουλιά και οι άσπρες ανοιξιάτικες μαργαρίτες και το φλογερό καλοκαίρι. Και περνάνε σε μακριές μαύρες σειρές οι πάπιες μέσα στο σύννεφο του φθινοπώρου και το ποτάμι που λάμπει σαν να ναι από μέταλλο, ανάμεσα στις μακριές κι εγκαταλειμμένες όχθες που είναι άσπρες, ξερές, γεμάτες χαλίκια. Και στο βάθος η λίμνη του Λεντίνι, σαν ένας βούρκος, επίπεδη στις άκρες, χωρίς ούτε μια βάρκα χωρίς ούτε ένα δέντρο, λεία και ακίνητη. Στην αμμουδιά βόσκουν ανόρεχτα τα βόδια, λίγα, μαλλιαρά, χωμένα στη λάσπη μέχρι*

το λαιμό. Όταν ακούγεται το κουδουνάκι απ' το μαντρί μέσα στη μεγάλη σιωπή, οι σουσουράδες πετάνε μακριά, σιωπηλές, και ο ίδιος ο βοσκός, κίτρινος απ' τον πυρετό κι άσπρος από τη σκόνη, κλείνει για μια στιγμή τα πρησμένα του βλέφαρα, σηκώνοντας το κεφάλι στη σκιά των ξερών βούρλων.

Η μαλάρια μπαίνει μέσα στα κόκαλά σου με το ψωμί που τρως κι αν ανοίξεις το στόμα σου να μιλήσεις ενώ περπατάς στους δρόμους που πνίγονται απ' τον ήλιο και τη σκόνη, νιώθεις τα γόνατα σου να υποχωρούν και θέλεις να ζαποστάσεις πάνω στο σαμάρι του μουλαριού που προχωράει με σκυμμένο το κεφάλι. Η μαλάρια αρπάζει τους κατοίκους τους μέσα απ' τους έρημους δρόμους και τους καρφώνει στις εισόδους των σπιτιών τους που έχουν σκάσει απ' τον ήλιο και τους κάνει να τρέμουν απ' τον πυρετό κάτω απ' το πανωφόρι τους και όλες τις κουβέρτες των κρεβατιών που έχουν ρίξει στους ώμους.

Είναι εκεί κάτω, στην πεδιάδα, όπου τα σπίτια είναι λίγα και μελαγχολικά, στους φαγωμένους απ' τον ήλιο δρόμους, ανάμεσα σε σωρούς από κοπριά που αχνίζει, κολλημένα σε παραπήγματα που καταρρέουν, όπου περιμένουν με σβησμένο μάτι, δεμένα στην άδεια τους ταϊστρα, μερικά άλογα.

Είναι στα σπίτια, σαν κιβώτια από άσπρο ξύλο, στολισμένα με τέσσερις ευκαλύπτους γκριζούς και λεπτούς, δίπλα στο σιδηρόδρομο που κόβει στα δυο σαν τσεκούρι την πεδιάδα, όπου το τραίνο πετάει σφυρίζοντας σαν φθινοπωρινός αέρας και τη νύχτα αστράφτουν φλογισμένες σπίθες. Τέλος είναι εδώ κι εκεί, στα σύνορα των χωραφιών που σημαδεύονται από ένα στύλο, με τις στέγες να στηρίζονται απέξω, με τα παραθυρόφυλλα σπασμένα, με το αλώνι παρατημένο, είναι στη σκιά που κάνουν οι ψηλές θημωνιές, εκεί που κοιμούνται οι κότες με το κεφάλι κάτω απ' τη φτερούγα και ο γάιδαρος αφήνει το κεφάλι του να πέφτει, με το στόμα ακόμα γεμάτο άχυρο και ο σκύλος σηκώνεται καχύποπτος και γαβγίζει βραχνά στην πέτρα που ξεκολλάει απ' τον τοίχο, είναι στη σαύρα που σέρνεται, στο φύλλο που κουνιέται μέσα στην κοιμισμένη ύπαιθρο». [...]

Το απόσπασμα που προηγείται είναι από το διήγημα του Τζ. Βέργκα (1840 - 1922) “Μαλάρια” (ελονοσία). Α) Εντοπίστε τα κοινά στοιχεία περιεχομένου και μορφής με το ποίημα του Ρίτσου. Β) Αν συμφωνείτε με τη θέση ότι το ποίημα του Ρίτσου είναι στη βάση του αισιόδοξο, από πού απορρέει αυτό; Θεωρείτε ότι και το απόσπασμα του Βέργκα είναι το ίδιο αισιόδοξο; Αιτιολογήστε την άποψή σας.

☞ Ο Ρίτσος στο Διαδίκτυο (επιλεκτικά)

- [Ανθολόγιο λογοτεχνίας: Γιάννης Ρίτσος](#) από το Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού
- [Γιάννης Ρίτσος 2009](#) Η σελίδα του ΕΚΕΒΙ με την ευκαιρία των 100 χρόνων από τη γέννηση του ποιητή.
- [Γιάννης Ρίτσος - Βικιπαίδεια](#)
- [Γιάννης Ρίτσος \(1909-1990\) - Ό ποιητής της Ρωμηοσύνης](#)
- [Η σονάτα του σεληνόφωτος](#) Ο Ρίτσος διαβάζει το ποίημα (στο YouTube)

📖 Αν ενδιαφέρεσαι, αναζήτησε τα ακόλουθα (επιλεκτικά)

- Προκοπάκη Χρύσα (2000) *Ανθολογία Γιάννη Ρίτσου*, Αθήνα, Κέδρος
Αποτελεί μια επιλογή από το ποιητικό έργο τού Ρίτσου μέσω της οποίας μπορείς κατόπιν να αναζητήσεις ολόκληρη την ποιητική συλλογή που κέντρισε το ενδιαφέρον σου. Ιδιαίτερα κατατοπιστική είναι η εισαγωγή (20 σελίδες) στο έργο τού ποιητή.
- Πρεβελάκης Παντελής (1983) *Ο ποιητής Γιάννης Ρίτσος, Συνολική θεώρηση του έργου του*, Αθήνα, Κέδρος
Όπως λέει και ο τίτλος, το βιβλίο αποτελεί ένα συνολικό κοίταγμα στο έργο τού Ρίτσου έως το 1980. Ο συγγραφέας μελετά τον Ρίτσο κατά περιόδους, δίνοντας το στίγμα τής κάθε ποιητικής του φάσης.
- Κοκκινάκη Νένα (1999) *Νεοελληνική λογοτεχνία Γ' Ενιαίου Λυκείου, Πρώτο Μέρος: Ποίηση, Α' τόμος: Γιάννης Ρίτσος – Κική Δημουλά*, Αθήνα, Πατάκης
Η συγγραφέας αναλύει το ποίημα του Ρίτσου «Η Σονάτα του Σεληνόφωτος», αλλά στις 100 περίπου σελίδες τού κειμένου της, στην πραγματικότητα μελετά πολυπρισματικά το ποιητικό έργο τού Ρίτσου παρέχοντας στον αναγνώστη κλειδιά για την προσέγγισή του.